

Haagse cultuurkritiek op het postmoderne stadslandschap

Sinds de jaren tachtig wordt er volop gebouwd in Den Haag. Pas toen kwam ook daar een omvangrijke stadsvernieuwingsoperatie op gang. Met name de Vaillantlaan in de Schilderswijk heeft veel aandacht gekregen, vooral vanwege de gebrekkige bouwkundige kwaliteit die achter de statige façades schuilgaat. In het project De Kern Gezond werd ook het centrum op de schop genomen. Het resultaat van het werk van landschapsarchitect Alle Hopper werd in de Grote Marktstraat al snel weer tenietgedaan door de rampzalige bouw van de tramtunnel.

Ook de vele overheidsgebouwen in het centrum werden aangepakt. Pi de Bruijn ontwierp een nieuw onderkomen voor de Tweede Kamer en verschillende ministeries werden herbouwd. Het meest recente voorbeeld hiervan vormt De Resident, een nieuw stuk stad tussen het Centraal Station en het Spui. Het geheel is uitgevoerd in traditioneel rood baksteen, maar met een postmoderne vormgeving. De twee spitse torens van het ministerie van VWS, 'de Haagse tietes', spreken het meest tot de verbeelding bij de Hagenaars. Minder vlijend lieten deze zich uit over gebouwen als de 'Zwarte Madonna' van Carel Weber, het gemeentelijke 'Ijspaleis' en de 'Pik van Noordanus'.

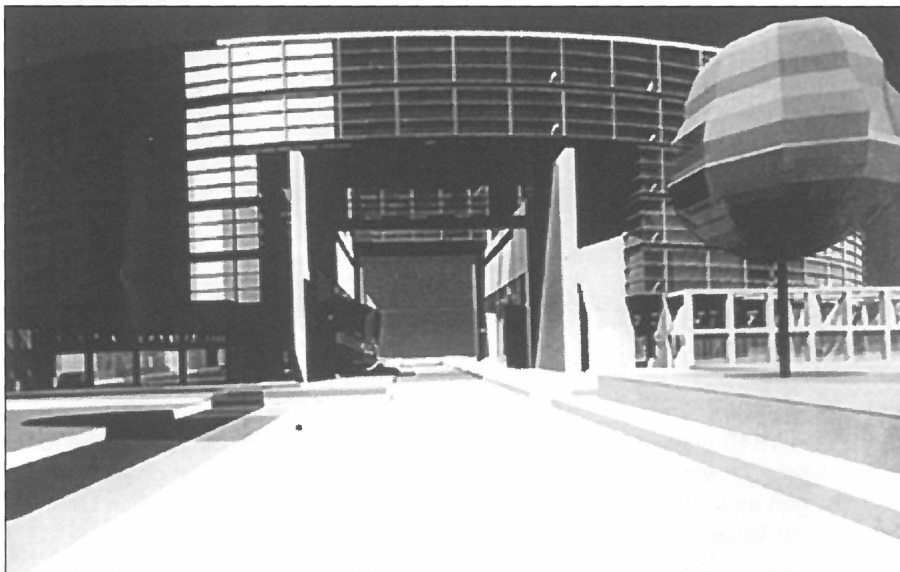
Genoeg bouwactiviteiten om te bekritisieren en dus ook genoeg kandidaten voor de Prix de P... De afgelopen jaren moesten uiteenlopende projecten het ontgelden, zoals de Damwand van Scheveningen, het Rijswijkseplein, de Daggelijke Groenmarkt, maar ook de vervanging van stalen kozijnen door kunststof. De samenstelling van de jury wisselt ieder jaar. Bekende (onder andere Carel Weber, Jeltje van Nieuwenhoven, Adri Duivesteijn) en minder bekende personen hebben de afgelopen jaren aan de jury deelgenomen. De jury van de Prix de P... 1999 bestond uit architect Eric Vreedenburgh, grafisch ontwerper Gert Dumbar en vier kunst- en architectuurkenners. Naast Ockenrode nomineerden zij ook de nieuwbouwwijk De Strijp en het kantoorgebouw Equinox.

EERLOZE VERMELDINGEN

Een plek waar de laatste jaren veel nieuwe gebouwen verrijzen, vormt het traject van de Utrechtsebaan. Deze diepliggende snelweg, die in de jaren zestig door het door de oorlog verwoeste deel van de stad werd aangelegd,

STEVEN KROMHOUT*

Sinds 1991 wordt in het Theater Zeebelt in Den Haag jaarlijks een architectuurprijs uitgereikt. Bijzonder is dat de prijs niet gaat naar het mooiste staaltje architectuur, maar naar het slechtste project dat het voorgaande jaar in de hofstad het licht heeft gezien. De winnaar krijgt een gouden 'paardenlul', een vakterm voor een in de lengte doorkliefde baksteen. De jury voor 1999 heeft op vier februari bekend gemaakt dat de laatste Prix de P... van de twintigste eeuw naar architect Cornelis van der Ven gaat voor zijn bijdrage aan de nieuwbouwwijk Ockenrode.

Equinox, een nieuwe kantoorcolos boven de Utrechtsebaan.

vormt de belangrijkste verkeersader van de stad. Den Haag doet niet aan lintbebouwing, er wordt gewoon op en over de snelweg gebouwd. Voorbeelden hiervan zijn de Haagse Poort en het VNO-gebouw. Tussen deze twee 'landmarks' begint men dit jaar aan de bouw van het kantoorgebouw Equinox. Dit project heeft de twijfelachtige eer al voor oplevering genomineerd te zijn voor de Prix de P... Volgens jurylid en architectuurhistoricus Victor Freijser zal de gekromde dubbele kantooorschijf van architect Rijk Rietveld het uitzicht vanaf de Utrechtsebaan op de 'skyline' van Den Haag Nieuw Centrum verpesten. Bovendien zou de

overkluizing van de weg door Equinox de geïsoleerde ligging van de woonwijk Bezuidenhout-west versterken. Het project grijpt weliswaar naast de Prix, het verdient volgens de jury wel een eerloze vermelding. Overigens heeft de bouw van Equinox nu al een aanzienlijke vertraging opgelopen die te wijten is aan de draagconstructie in combinatie met problemen met het wegdek van de (pas nog herstelde) Utrechtsebaan.

Al even negatief is de jury over nieuwbouwwijk De Strijp. Gelegen aan het zuidelijke uiteinde van de Haagse randgemeente Rijswijk, op de grens met een recentelijk door Den

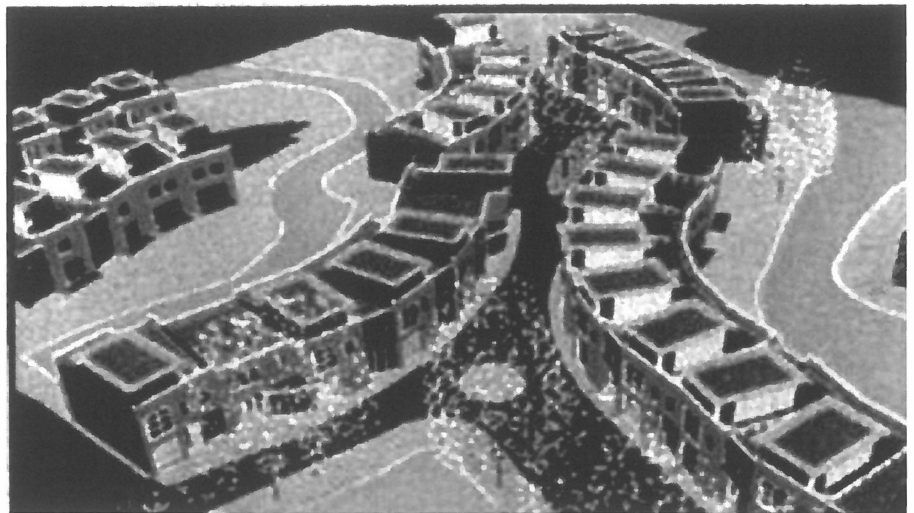
Haag geannexeerd stuk Westland, vormt deze wijk een Walhalla voor gezinnen met kinderen. Het ideaal van een eigen huis met (afgesloten!) tuin in een veilige woonomgeving is hier alom aanwezig. In tegenstelling tot de grootschalige Vinex-lokatie Ypenburg is in De Strijp een caleidoscoop aan bouwstijlen te vinden. Van neo-classicistisch tot De Stijl, van Scandinavische hutten tot Italiaans aandoende huizen, alles is vertegenwoordigd. Is het stratenpatroon op sommige plekken recht en met zichtassen, even verderop loopt elke straat uit op een driehoek en kun je nergens verder dan tien meter vooruit kijken.

Opvallend is dat de jury zich mengt in de discussie over annexaties in de regio Haaglanden. Vreedenburgh maakt in zijn toelichting voor de nominatie van De Strijp meer woorden vuil aan de in zijn ogen parasitaire houding van bestuurders van de Haagse randgemeenten dan aan zijn architectonische bezwaren tegen De Strijp. Deze richten zich op de "inhoudsloze beeldcultuur", waarbij met name de woningen in de vorm van een boot het moeten ontgelden.

NIEUWE HAAGSE SCHOOL

Er kan er maar één de winnaar zijn. En dat werd Ockenrode. Dit "luke villapark van grote allure (...) ligt op de grens van Den Haag en Monster, temidden van een indrukwekkend bos-, park- en duinlandschap. Dit is een van de rustigste bouwlocaties van de Residentie, een park dat via één oprijlaan toegankelijk is", aldus de TRS Ontwikkelingsgroep. Aanvankelijk maakte architect Joop ten Velde een stedenbouwkundig plan voor tweehonderd woningen op de grond die door enkele tuinders langs de Monsterseweg beschikbaar was gesteld. Nadat dit plan was uitgewerkt door stedenbouwkundige Pim Zevenhuizen, inmiddels met honderd-zestig woningen, werd dr. ir. Cornelis van de Ven tot architectonisch ontwerper benoemd. In Ockenrode heeft hij "kwalitatief hoogwaardige villa's gebouwd: nieuwbouw, maar met een klassiek karakter. Met een moderne, luxueuze afwerking. Vrijstaand, halfvrijstaand en geschaald."

Van der Ven heeft zijn luxueuze woningen zelf als volgt toegelicht: "Bij het ontwerpen van woningen ga ik altijd uit van functionaliteit, soberheid en de menselijke maat. Een woning moet geborgenheid geven, intiem zijn. Voor Ockenrode heb ik daarom gebruik gemaakt

Het deelgebied 'Eilandenrijk' in De Strijp.

van grote en kleine ramen. Het zijn juist deze elementen uit de jaren-dertigstijl, die een woning warmte geven". De stijl uit de jaren dertig waar Van der Ven naar verwijst, is de Nieuwe Haagse School. Met zijn beperking van expressieve details en zijn toepassing van rechte lijnen was dit een sobere opvolger van de Amsterdamse School en liep vooruit op de ontwikkeling van het Nieuwe Bouwen in Rotterdam.

Co Brandes is de bekendste architect van de Nieuwe Haagse School. Zijn uitspraak uit 1936 dat "het grootste deel van gebouwd Nederland bestaat uit pseudo-bouwkunst, gemaakt door technici, ambachtslieden en kooplieden", krijgt een extra ironische lading als Ockenrode in dit licht bekeken wordt. Bij het plan voor deze wijk stond volgens jurylid en kunstadviseur Abe van der Werff centraal dat de woningen goed verkocht moesten worden. Daarom werd volgens hem gekozen voor een neostijl die goed aansluit bij het ideaal van een vrijstaand bakstenen huis met een puntdak. Dit staat in schril contrast met de indertijd vooruitstrevende ideeën van Brandes en de zijnen. Bovendien werden bij de uitvoering van Ockenrode de kwaliteitscriteria van de Nieuwe Haagse School met voeten getreden. Genoeg redenen voor de jury om de Prix de P... 1999 uit te reken aan architect Cornelis van der Ven.

KRITIEK

De jury van de Prix de P... 1999 levert met haar nominaties op een geëngageerde wijze

kritiek op laks beleid en smakeloze architectuur. De prijs draagt hierdoor bij aan een groter bewustzijn van het belang van vormgeving voor de kwaliteit van de gebouwde omgeving. Tegelijkertijd kleeft er aan architectuurkritiek altijd één grote 'maar': wie bepaalt wat mooi is, het gilde der vormgevers of de man in de straat? Deze vraag roert de jury wel aan, maar een antwoord blijft uit. Het probleem is dat de twee genomineerde nieuwbouwwijken behoren tot de populairste woonmilieus in de regio. Dus waarom zoveel kritiek?

De drie genomineerde projecten zijn representatief voor de algemene trend in de ruimtelijke ordening in het huidige postmoderne klimaat. In navolging van ontwikkelingen in de Verenigde Staten geeft de overheid projectontwikkelaars steeds meer ruimte om te bouwen voor de vrije markt. Draconische kantoorgebouwen (Equinox), bonte kinderparadijzen (De Strijp) en pseudo-bouwkunst in neostijl (Ockenrode) zijn het gevolg. De jury van de Prix de P... 1999 geeft met deze nominaties een waarschuwing af aan het adres van de overheid. De erkenning dat architectuur een volwaardige kunstvorm is, houdt in dat elke toevoeging in het gebouwde landschap kritisch tegen het licht moet worden gehouden als bijdrage aan ons cultureel erfgoed.

* Redactie AGORA.

Kitscherige droomhuizen met puntdak op Ockenrode.